

Rynek rzepaku - stan i perspektywy

Tadeusz Plichta

Rzepak jest jedną z najważniejszych roślin uprawnych w naszej strefie klimatycznej. Zbiory w roku w 2013, w krajach UE, szacuje się na poziomie 20,8 mln ton, wobec 19,5 mln ton w sezonie poprzednim. W grupie czterech największych producentów rzepaku, w roku 2012, zbiory zwiększyły się w Niemczech - o 20,3% (do 5,8 mln ton) i w Polsce - o 15,1% (do 4,7 mln ton). Zmniejszyły się natomiast w Wielkiej Brytanii i Francji odpowiednio o 16,8% i 15%.

W Polsce, jak również w krajach UE, powierzchnia uprawy tej rośliny systematycznie rośnie, osiągając w ostatnich latach ponad 800 tys. ha (rzepak jary i ozimy). Wstępnie zakłada się, iż przy niskich stratach zimowych i wiosennych, całkowity areal rzepaku w 2014 roku wyniesie około 820 tys. ha. Jeżeli jego plony będą nieco wyższe niż przed rokiem i wyniosą 26,5 dt/ha, to zbiory rzepaku w 2014 r. mogą wynieść ok. 2170 tys. ton i być o ok. 16% większe niż w roku poprzednim. W woj. pomorskim, w 2013 r. uprawiano rzepak i rzepik na powierzchni 54,6 tys. ha. Zbiory w 2013 r. w województwie pomorskim wyniosły 160,8 tys. ton. Do wzrostu zasiewów zachęcały wysokie ceny rzepaku w 2012 roku oraz korzystna relacja cen rzepak - pszenica, a także brak trudności ze zbyciem tego surowca. Ceny skupu rzepaku i pszenicy przedstawia tabela 1.

Przy poprawie relacji popytowo-podażowej ceny rzepaku po zbiorach 2013 roku zmalały. Skala spadku cen rzepaku uzależniona była także od notowań cen rzepaku na rynku europejskim oraz relacji złotego względem euro. Pod koniec roku 2013 r. przeciętna cena skupu rzepaku na rynku krajowym wahała się w granicach 145 - 155 zł/dt i była o 18 - 22% niższa niż przed rokiem. Przy cenach skupu pszenicy na poziomie 730 - 780 zł/t, relacja cen rzepak - pszenica pozostanie korzystna dla producentów rzepaku i zachęca do wzrostu jego zasiewów pod zbiory następnego

Tabela 1.

Ceny skupu rzepaku i pszenicy (zł/dt)

Lata	Cena rzepaku przemysłowego	Cena pszenicy	Relacja cen rzepak : pszenica
2004	86,47	47,19	1,8
2005	77,33	36,69	2,11
2006	93,44	44,76	2,09
2007	95,66	70,68	1,35
2008	126,77	64,24	1,97
2009	108,24	48,26	2,24
2010	127,76	59,84	2,14
2011	183,91	81,99	2,24
2012	198,11	89,32	2,22
2013	148,80	75,80	1,96

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

go roku. Dochodowość produkcji rzepaku i pszenicy w latach 2011 - 2012, w gospodarstwach prowadzących rachunkowość rolną, przedstawia tabela 2.

Opłacalność produkcji rzepaku ozimego w 2012 roku była wyższa niż w roku poprzednim. Wzrost plonów, przy wzroście cen rzepaku, z nadwyżką zrekompensował wzrost kosztów jego uprawy. Z danych szacunkowych dotyczących gospodarstw prowadzących rachunkowość rolną dla IERiGŻ-PIB wynika, iż dochód ogółem (dochód rolniczy łącznie z dopłatami bezpośrednimi) z 1 ha uprawy rzepaku ozimego wyniósł 2791 zł i był o 36,8% większy niż w 2011 roku. W okresie tym dochodowość rzepaku ozimego, liczona jako relacja dochodu rolniczego z jednego hektara uprawy do wartości produkcji, zwiększyła się w latach 2011 - 2012 z 25,3% do 35,1%, a po uwzględnieniu dopłat bezpośrednich wzrosła odpowiednio z 48,9%

do 53,1%. Poprawiła się opłacalność produkcji rzepaku ozimego względem pszenicy ozimej, ale dochodowość uprawy rzepaku pozostała niższa niż pszenicy. Dochód ogółem z 1 ha uprawy rzepaku ozimego był w 2011 roku średnio o 10,5% mniejszy, w porównaniu z dochodem uzyskanym z 1 ha uprawy pszenicy ozimej, a w 2012 rozpiętość ta zmalała do 4%. W roku 2013 wynosiła już około 2%. Mimo to należy stwierdzić, że relacja ta w dalszym ciągu jest korzystna dla uprawy rzepaku. Najlepsze wyniki ekonomiczne, podobnie jak w latach poprzednich, uzyskali rolnicy uprawiający rzepak na dużą skalę.

W sezonie 2013/2014 oczekuje się spadku cen nasion w relacji do wysokich cen w ostatnich dwóch sezonach. Na skalę spadku oddziaływać też będzie prognozowany w pierwszej połowie sezonu wzrost zbiorów i spadek cen konkurencyjnej soi w USA, które są jej kluczowym producentem i eksporterem na świecie. Przewiduje się, iż do końca dekady rosnąca konkurencja o surowce rolne na świecie, w tym surowce oleiste, pomiędzy sektorem spożywczym i biopaliwowym będzie czynnikiem powodującym wzrost cen tego surowca. ■

Tabela 2

Dochodowość produkcji rzepaku i pszenicy w gospodarstwach prowadzących rachunkowość rolną

Wyszczególnienie	RZEPAK OZIMY							
	2011				2012			
	Powierzchnia uprawy, ha/gospodarstwo							
	ogółem	1 - 5	10 - 15	20 - 60	ogółem	1 - 5	10 - 15	20 - 60
Powierzchnia uprawy, ha	16,29	3,31	12,33	34,35	16,29	3,31	12,33	34,35
Plon, dt/ha	22,80	21,50	21,20	24,40	26,80	25,30	25,00	28,80
Cena sprzedaży nasion, zł/dt	183,23	178,17	179,62	187,62	195,94	190,75	192,09	200,64
	Na 1 ha uprawy, w zł							
Wartość produkcji	4173	3830	3809	4578	5259	4827	4800	5769
Koszty ogółem	3118	3081	3032	3198	3412	3370	3310	3505
Dochód rolniczy	1055	749	777	1380	1847	1457	1490	2264
Dopłata bezpośrednia	985	985	985	985	944	944	944	944
Dochód ogółem	2040	1734	1762	2365	2791	2401	2434	3208
	Dochodowość produkcji (%)							
Bez dopłat bezpośrednich	25,30	19,60	20,40	30,10	35,10	30,20	31,00	39,20
Z dopłatami bezpośrednimi	48,90	45,30	46,30	51,70	53,10	49,70	50,70	55,60
Wyszczególnienie	PSZENICA OZIMA							
	2011				2012			
	Powierzchnia uprawy, ha/gospodarstwo							
	ogółem	2 - 6	15 - 30	50 - 125	ogółem	2 - 6	15 - 30	50 - 125
Powierzchnia uprawy, ha	23,84	3,83	20,43	76,89	23,84	3,83	20,43	76,89
Plon, dt/ha	54,90	51,70	53,80	54,90	55,50	52,30	54,40	55,50
Cena sprzedaży ziarna, zł/dt	75,47	73,01	73,96	77,38	91,73	88,73	89,89	90,04
Cena sprzedaży słomy, zł/dt	11,72	-	10,10	10,88	11,85	-	10,21	11,00
	Na 1 ha uprawy, w zł							
Wartość produkcji	4166	3773	3979	4289	5117	4639	4893	5265
Koszty ogółem	2871	2378	2726	2816	3153	2609	2988	3102
Dochód rolniczy	1295	1395	1253	1473	1964	2030	1905	2163
Dopłata bezpośrednia	985	985	985	985	944	944	944	944
Dochód ogółem	2280	2380	2238	2458	2908	2974	-	3107
	Dochodowość produkcji (%) ^{a)}							
Bez dopłat bezpośrednich	31,10	37,00	31,50	34,30	38,40	43,80	38,90	41,10
Z dopłatami bezpośrednimi	54,70	63,10	56,20	57,30	56,80	64,10	58,20	59,00

^{a)} Relacja dochodu rolniczego do wartości produkcji

Źródło: opracowanie na podstawie danych szacunkowych Zakładu Rachunkowości Rolnej IERiGŻ-PIB